

Grootkeuken en milieu

A. M. DE WIT-SAUTER

De Stichting Voedselstudiegroep Oisterwijk organiseerde op 6 februari jl. een studiedag in de Jaarbeurs in Utrecht met als thema: afvalmanagement in de grootkeuken. In het zicht van de gigantisch groeiende afvalbergen van de laatste decennia gaven Milieudefensie, overheid en grootkeukenmanagers hun visie op de mogelijkheden het afvalprobleem aan te pakken.

Wordt het retourfles, blik of PVC-verpakking?

Yvonne van Putten, educatief medewerkster van de Vereniging Milieudefensie gaat vooral in op de milieu-aspecten van de verpakkingsmaterialen, die op dit moment in gebruik zijn in de grootkeuken. Een middelgrote instellingskeuken produceert circa 500 kg afval per dag. 20% daarvan is verpakkingsmateriaal, de disposables nog niet meegerekend. De verschillende soorten verpakkingsmateriaal zijn in te delen naar de mate van milieubelasting. Er wordt dan zowel gekeken naar gebruik van (schaarse) grondstoffen, watergebruik, milieuvervuiling en energiekosten bij produktie, als bij hergebruik c.q. afdanken. Milieudefensie beschouwt retourglas als het minst milieubelastende verpakkingsmateriaal en PVC (polyvinylchloride), aluminium en laminaten (combinatiematerialen, niet voor hergebruik of recycling geschikt) als de zwarte schapen. Daartussen plaatst zij respectievelijk papier, karton, wegwerpglas, kunststoffen op aardoliebasis (PE, PP en PS) en blik (ijzer, ver-tind).

Milieuvriendelijk afvalmanagement begint in feite bij het beperken van het ontstaan van afval. Dan volgt de materiaalkeuze en, last but not least, het gescheiden bewaren en afvoeren. Zeker, afvalverwerkingsbedrijven zoals de VAM scheiden het gemengde afval zoveel mogelijk achteraf, maar de "oogst" is dan veel minder groot, en de kans op verontreiniging is veel groter, dan bij afvalscheiding aan de bron. Duidelijk is dat de besluitvorming in

deze drie fases sterk ingrijpt op het grootkeukenmanagement in zijn geheel: naast de kwaliteit van het eindproduct en de hygiëne en veiligheid in de keuken, zijn ook kosten van arbeid en materiaal, ruimtebeslag, en afvalafvoer in het geding. De zaal geeft te kennen grote behoefte te hebben aan kosten/batenanalyses van milieuvriendelijkere alternatieven, de budgetten zijn immers beperkt.

Grenzen aan de groei van de afvalberg

De hoeveelheid afval en hoogte van de welvaart zijn duidelijk gecorreleerd stelt mr. Gerard Delsman van de Directie Afvalstoffen van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). In 1986 produceren privéhuishoudens in totaal 5.000 ton afval en de stijging is tot dusver 10% per jaar. Afval kun je storten (55%), verbranden (10%), gescheiden inzamelen en recyclen (15%) of hergebruiken (20%, deze percentages gelden ook voor 1986).

Storten levert de grootste milieubelasting op en de kosten daarvan zullen op korte termijn verdrievoudigen verwacht VROM.

Verbranden heeft het grote voordeel van een drastische volumebepijpering, maar hierbij zijn kostbare voorzieningen vereist om de zeer schadelijke stoffen die bij verbranding ontstaan niet onbeheerd het bos (en de weil) in te sturen.

Recyclen bespaart grondstoffen en meestal ook energie, maar stelt hoge eisen aan de afvalscheiding en dus aan de consument. De kwaliteit van het recycleproduct hangt af van de zuiverheid van de afvalfractie. Kringlooppapier kan ook wit zijn, als wit en gekleurd papier gescheiden worden ingezameld; hetzelfde geldt natuurlijk voor glas. Er moet nauwkeurig gecontroleerd worden op verontreinigingen: compost van groente- en tuinafval uit een gebied met een hoge luchtverontreiniging kan een zeer milieu-onvriendelijke samenstelling hebben. Kortom, je moet goed weten waar je mee bezig bent.

Hergebruik is de vorm van afvalverwerking die het milieu het minst belast, ondanks dat er

bij het reinigen van retourverpakking milieu-onvriendelijke stoffen gebruikt worden. Handel en industrie hebben echter grote weerstanden tegen herinvoering van statiegeldverpakkingen.

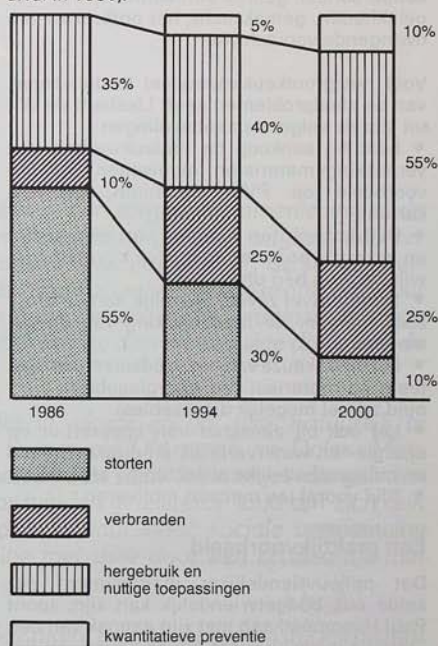
Het allerbeste is natuurlijk het ontstaan van afval te beperken. Dat klinkt eenvoudiger dan het is: een beperking van 5% ten opzichte van 1986 in het jaar 2000 zal naar verwachting 2 miljard gulden gaan kosten. In het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP, 1989) wordt zelfs een afvalpreventie van 10% genoemd; dit zal dan nog onevenredig veel meer gaan kosten. In het NMP wordt voor het jaar 2000 verder het sorteren van afval beperkt tot 10% en moet de capaciteit van de verbrandingsovens dusdanig worden opgevoerd, dat zij 25% van de afvalstroom kunnen verwerken. Regelgeving voor de industrie moet er volgens het NMP voor zorgen dat 55% van het afval geschikt is voor hergebruik of recycling en tenslotte moeten de consument, de handel en de industrie gemotiveerd worden die 55% ook in dit circuit te houden.

Om milieuregelgeving op een reële basis te stellen is grondig onderzoek noodzakelijk. Al het goede kan echter niet alleen van boven komen. De druk vanuit de consument op handel en industrie blijft essentieel om maatregelen voldoende maatschappelijk draagvlak te geven.

Communicatielijnen tussen consument, leverancier, industrie en overheid

Als het gaat om milieu-aspecten van producten, hoe communiceert de leverancier dan met de (grootkeuken)klant en met de industrie en waar komen deze drie partijen de overheid tegen? Liesbeth de Wit, studente Huishouden en Consumentenwetenschappen, maakte in 1989 op bescheiden schaal een inventarisatie van de onderlinge communicatielijnen voor milieuzaken. Zij constateert dat de leverancier vooral contact onderhoudt met de klant en met de industrie. De klant en de industrie hebben beiden voornamelijk met de leverancier en met de overheid te maken, maar leggen onderling nauwelijks contacten. Aangezien voor een effectieve aanpak van het afvalprobleem optimale samenwerking tussen alle partijen noodzakelijk is, verdient het aanbeveling de contacten tussen industrie en klant te verstevigen, maar ook de overige communicatielijnen zijn wel voor verbetering vatbaar. Zo kan bijvoorbeeld de industrie lang niet altijd een antwoord geven op de vraag van de leverancier hoe een bepaalde verpakking is samengesteld en hoe deze afgedankt moet worden. De klant maakt zijn milieuwent-

Figuur 1. Doelstelling ten aanzien van afvalstoffen uit het NMP 1989 (op basis van 28.000.000 ton afval in 1986).

sen voor producten ook nog nauwelijks kenbaar aan de leverancier; dat is ook niet zo eenvoudig, want die klant beschikt niet altijd over voldoende informatie, bovendien verouderd milieu-informatie snel.

Uit interviews met 12 klanten uit de grootkeuken kwam onder andere het volgende naar voren over afvalmanagement:

- Bij aankoop van producten wordt vooral op prijs en kwaliteit gelet, milieu-aspecten van het verpakkingsmateriaal spelen geen duidelijke rol.
- Glas, karton, papier en batterijen worden door de meeste klanten apart bewaard.
- Een meerderheid heeft een positieve houding ten aanzien van statiegeldverpakkingen en retourkrachten.
- Overbodige verpakkingen komen in de groothuishouding minder voor dan in het supermarktaanbod.
- Er is nog nauwelijks sprake van een eigen milieubeleid, men neemt een afwachterende houding aan.
- Mits er ruimte in het budget te vinden is, wil men wel meer betalen voor minder schadelijke verpakkingen.

Als belangrijkste belemmeringen voor milieuvriendelijk management worden genoemd:

de extra kosten (arbeid, ruimte, materiaal), het steeds moeten motiveren van al het keukenpersoneel, gebrek aan kennis en/of mogelijkheden, gemakzucht, het ontbreken van dwingende voorschriften.

Voor het grootkeukenaandeel in de aanpak van de afvalproblemen geeft Liesbeth de Wit tot slot de volgende aanbevelingen:

- Laat bij aankoop de milieukwaliteit van verpakkingsmaterialen meewegen (let bijvoorbeeld op PVC, Cadmium, gebleekt karton).
- Blijf kritisch ten opzichte van leverancier en industrie en oefen zo mogelijk branchegevoel druk op hen uit.
- Scheid afval zoveel mogelijk aan de bron, zoek hiervoor de medewerking van de gemeente.
- Let bij de keuze van het voedselverdeelstelsel op materiaal- en energiegebruik (vermijd zoveel mogelijk disposables).
- Let ook bij aanschaf van apparatuur op energie- en waterverbruik en duurzaamheid en milieuschadelijke aspecten bij afdanken.
- Blijf vooral uw mensen motiveren.

Een praktijkvoorbeeld

Dat milieuvriendelijker management per saldo ook budgetvriendelijk kan zijn, toont Paul Hoogmoed aan met zijn aanpak van een "tafeltje dekje" project. Bij de keuze van het verpakkingsmateriaal voor de externe maaltijdvoorziening van een bejaardenhuis werden de kosten van het gebruik van wegwerpmateriaal vergeleken met duurzaam materiaal. Uiteindelijk werd gekozen voor roestvrijstalen schaaltes in een piepschuim doos. De doos gaat weliswaar maar een jaar mee, maar voldoet beter dan duurzamer alternatieven. Bij verstrekking van 50 maaltijden per dag gedurende 5 jaar, levert deze keuze een besparing op van f 18.000,- in vergelijking met het gebruik van disposables.

Discussie

Voor de consument is het niet eenvoudig om erachter te komen wat hij precies in huis haalt; de informatie vanuit industrie en leverancier is vaak onvoldoende. Milieudefensie en ook VROM zijn echter geen voorstander van de eenvoudigste oplossing hiervoor: een milieusticker op "milieuvriendelijke producten". Reden: het is misleidend omdat er in feite nauwelijks milieuvriendelijke producten bestaan, er is alleen vast te stellen dat een bepaald product minder milieu-onvriendelijk is dan een ander product met dezelfde functie. Zij verwachten daarom meer van verbodsbe-

palingen voor de industrie voor bepaalde grondstoffen, produktieprocessen of producten, op basis van gedegen onderzoek. Op dit moment is de onderzoekscapaciteit echter nog te beperkt om het hele produktaanbod op milieu-aspecten door te lichten.

De vraag of de vervuiler wel voldoende betaalt kan helaas niet bevestigend beantwoord worden; er zijn in de toekomst zwaardere heffingen te verwachten op milieubelastende stoffen, maar het is bekend dat er op dit moment al op grote schaal gefraudeerd wordt bij het afvoeren van afval. VROM is overigens niet van plan de positieve benadering van het afvalprobleem – subsidie op minder milieu-onvriendelijke producten – te volgen.

De aanwezigen vinden dat er wel erg veel nadruk wordt gelegd op de noodzaak tot actie vanuit de grootkeuken, terwijl de preventie toch vanuit de industrie moet beginnen. Bijvoorbeeld: wegwerppallets vervangen door retourpallets? Prachtig, maar dan moeten de tientallen verschillende typen wel vervangen worden door enkele genormaliseerde typen, anders is het opslaan en afvoeren voor de klant niet op te brengen. De indruk bestaat ook dat alleen de consument voor de kosten opdraait. Mr. Delsman belooft een lawine aan overheidsvoorschriften voor alle betrokken partijen in de komende jaren. Maar het is nu eenmaal in een vrije markt zo dat industrie en handel zich richten op de vraag van de consument; dat schept verantwoordelijkheden, naar de mening van alle drie de sprekers.

Er blijkt onder de aanwezigen grote behoefte aan kosten/batenanalyses voor milieuvriendelijker management, dit wordt dan ook het onderwerp voor de komende studiedag van de Voedselstudiegroep Oosterwijk.

Nadere informatie

De Stichting Voedselstudiegroep Oosterwijk is een onafhankelijke studiegroep van en voor leidinggevende personen in instellingskeukens. Zij organiseert regelmatig studiedagen over actuele onderwerpen rond instellingsvoeding. De kosten van het lidmaatschap bedragen f 50,- per jaar. Nadere informatie is te verkrijgen bij het secretariaat: Nicolaas Maesstr. 78^{III}, 1071 RD Amsterdam (020-6648104).